

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 6 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Umarov Sardor Yakubovich

QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYA IQTISODIYOTI RIVOJLANISHINING
ASOSIY JIHATLARI 12-16

Atamuratova Dilafroz Rashidovna

XORAZM XALQ SOVET RESPUBLIKASINING ILK MATBUOTI: “INQILOB QUYOSHI” 17-20

Mansurov Ulug‘Bek

XX ASRNING 20-50-YILLARIDA NAMANGAN SHAHRIDA SOG‘LIQNI
SAQLASH TIZIMIDAGI MUAMMOLAR 21-24

Umid Bekmuhammad, Sayyora Samandarova

XORAZMDAGI JADID MAKTABLARIGA OID TA‘LIM
TASHKILOTLARI VA JAMIYATLARI 25-31

Norov Shuhrat, Turatosheva Sadoqat

O‘ZBEKISTON YOSHLAR SIYOSATINING IJTIMOY, MADANIY VA TA‘LIMIY
SOHALARDAGI FALSAFIY ASOSLARI VA UNING MA‘NAVIY YETUK YOSHLARNI
SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI 32-38

Sultanov Samandar Mahmud o‘g‘li

QUYI AMUDARYO VA BUXORO-QORAKO‘L HUDUDI MANZILGOHLARINING
MODDIY ASHYOLARDA AKS ETISHI 39-42

Quranboyeva Sevinchoy

SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA XORAZM VILOYATI AHOLISINING UY-JOY
QURILISHIDA IJTIMOY HAYOTNING AKS ETISHI (1945-1985-YILLAR MISOLIDA) 43-46

Mamajanov Azizbek

SOVET HUKUMATI AGRAR SIYOSATINING O‘ZBEKISTON SSR IRRIGATSIYA
TIZIMIGA TA‘SIRI (1950-1990-YILLAR)..... 47-52

Baxritdinov Jasurbek

AKADEMIK ABDULAHAD MUHAMMADJONOVNING O‘ZBEKISTONDA TARIX VA
ARXELOGIYA FANLARI RIVOJIGA QO‘SHGAN HISSASI 53-57

Aliqulov Ramazon

TOSHKENT VA FARG‘ONA VODIYSIDAGI DEHQON, CHORVADOR VA HUNARMAND
AHOLINING MADANIY, IJTIMOY, SIYOSIY, IQTISODIY ALOQALARNING
O‘ZBEK XALQINING ETNOGENEZIDAGI O‘RNI (QANG‘LI QABILASI MISOLIDA) 58-66

Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li

1946–1990-YILLARDA QO‘QON SANOATINING TRANSFORMATSIYASI 67-74

Tashqo‘lova Dilnoza Turaboy qizi

YANGI O‘ZBEKISTON VA XITOIY XALQ RESPUBLIKALARI IQTISODIY
HAMKORLIGIDA “BIR MAKON-BIR YO‘L” TASHABBUSINING AHAMIYATI 75-78

Jabborov Qaxramon Jaxongir o‘g‘li

JULIYA KOHENNING XVIII-XX ASRLARDA SEFARD YAHUDIYLARINING IJTIMOY
HOLATIGA OID TADQIQOTLARI TAHLILI 79-83

<i>Dilfuza Muxammadinova Nasretdinova</i> TA'LIMNING TARAQQIYOT YO'LI	84-89
--	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Ollanazarov Bekmurod</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA INVESTITSION FAOLLIKNI BOSHQARISH: NAZARIYA, AMALIYOT VA XORIJIY TAJRIBA	90-100
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	101-107
<i>Tangirkulov Bekzod</i> TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY RESURLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	108-115
<i>Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li</i> TRANSPORT TIZIMINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI TIZIMI	116-125
<i>Ergashev Uyg'un Jabborovich</i> KAMERAL SOLIQ TEKSHIRUVI UCHUN ELEKTRON MANBASINING SHAKLLANISHI, SOLIQ TIZIMIDAGI QO'LLANILAYOTGAN DASTURIY MAHSULOTLARNING AHAMIYATI	126-131

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Nosirxo'jayeva Gulnora</i> AXBOROT VA "OMMAVIY MADANIYAT" XURUJINING DOLZARB MUAMMOLARI	132-136
<i>Panjiyev Suhrob</i> HAQIQATNING KOGERENTLIK XUSUSIYATLARINING YANGILANISHI	137-143
<i>Gadoeva Lobar</i> IJTIMOIY-FALSAFIY TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI .	144-148
<i>Djurayeva Nigora</i> SYSTEMIC ANALYSIS OF THE FORMATION OF COGNITIVE ASPECTS OF CONSCIOUSNESS OF THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA	149-158
<i>Юлдашев Фаррух Абдурахманович</i> ПОНЯТИЕ ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМА И ЕГО СТЕПЕНИ ИССЛЕДОВАНИЯ	159-167
<i>Mengliqulov Umid Mamadiyevich</i> MILLIY IDENTIFIKATSIYA MASALASINING TARIXIY-DINAMIK VA ZAMONAVIY KONTEKSTDA TAHLILI	168-173
<i>To'xtarov Ismatulla Murodovich, Ergashev Ulug'bek Adxamovich</i> MAG'RIBNI MAFTUN AYLAGAN MUTAFAKKIR	174-178
<i>Toirov Ilhom</i> IJTIMOIY-MADANIY TARAQQIYOT: SIVILIZATSION ASOSLAR VA YO'NALISHLAR	179-183
<i>Farxodjonova Nodira, Ergashev Ibodulla</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI SAQLASH VA JAMIYAT BARQARORLIGI: JADIDLAR MEROSIGA IJTIMOIY-FALSAFIY NAZAR	184-188

<i>Ergashev Ozodbek Baxodurovich</i> YUNON MANTIQ ILMINING ARAB TILIGA TARJIMA QILINISHI VA ISLOM FALSAFASIGA KIRIB KELISHI	189-194
<i>Fayziyev Xurshid</i> VOLTER VA BAG'RIKENGLIK GENEZISI	195-199
<i>Sattorova Shalola</i> MIRZO ABDULQODIR BEDILNING ASOSIY FALSAFIY G'OYALARI	200-203
<i>Taylyakova Feruzaxon Sultanovna</i> TADBIRKOR VAZIFALARI VA SHAXSIY SIFATLARI	204-207
<i>Sadullayev Sardor Saydiganiyevich</i> INSON VA SAN'ATNING ARTUR SHOPENGAUER TA'LIMOTIDA ESTETIK TAFAKKUR PRIZMASIDA TAHLILI	208-215
<i>Vaxobova Dilfuza Roziqovna</i> ABU ABDULLOH RUDAKIY ADABIY-FALSAFIY MEROSINI O'RGANISHGA SINERGETIK USULDA YONDASHUV	216-219
<i>Yuldashxodjaev Haydar Hashimxanovich</i> MUSOXONXOJA DAHBIDIY ASARLARIDA USTOZNING SHOGIRDNI TANLASH VA UNI TARBIYALASHDAGI FALSAFIY G'OYALARI	220-224
<i>Umurzaqov Axmadjon Maxamadovich</i> INSON E'TIQODIDAGI O'ZGARISHLARNING METODOLOGIK ASOSLARI	225-231
<i>Teshayeva Gulchehra Murodovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA SHAXSNING RAQAMLI JAMIYATGA TRANSFORMATSIYALASHUVI	232-237
<i>Yusupova Ranaxon</i> IJTIMOIY MUHIT TEXNOGEN SIVILIZATSIYA VA AHLOQ MASALALARI	238-241
<i>Sharipov Abdukhakimjon Ziyotdinovich</i> SHARQ VA G'ARB TAFAKKURIDA FAROVON HAYOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY TAHLILI	242-246
<i>Sultonova Shaxnoza</i> MUNAVVAR QORI MA'RIFIY-AXLOQIY QARASHLARINING FALSAFIY AHAMIYATI	247-251
<i>Dusmanov Sherzod Abduvaliyevich</i> JINOYATCHILIK – YOSHLAR AXLOQIY-MA'NAVIY BUZILISHLARINING MANBAI VA HOSILASI SIFATIDA	252-256
<i>Rajabboy Hasanov</i> FAROVON HAYOT MEZONI VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA'SIRINING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	257-261
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Boynazarov Zokir</i> TARIXIY YOZMA MANBALARDA SOMATIZMLAR VA INSON MANZARASI	262-274
<i>Yeshboyeva Matluba</i> MUHAMMAD YUSUF SHE'RLARI TARJIMALARIDA IBORALARNING BERILISHI ("KO'HNA QUDUQ" DOSTONI MISOLIDA)	275-279

<i>Azizaxon Rasulova</i> SINTAKTIK MAYDON KONSEPSIYASI VA UNING LINGVISTIK TALQINI	280-284
<i>Mamadkulova Kamila Abdukhaliqovna</i> THE IMAGE OF A LITERARY HERO OF THE "LOST GENERATION" IN THE WORK OF E.M. REMARQUE	285-290
<i>Naimova Parvina Rustamovna</i> ITALYAN VA O'ZBEK MULOQOT MATNI JARAYONIDA MULOQOTNING O'RNI VA AHAMIYATI. ITALYAN TILI VA O'ZBEK TILI VERBAL MULOQOT MATNIDA O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI	291-296
<i>Жабборовва Муслима Тохировна</i> ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	297-301
<i>Xudoyberdiyeva Oyjamol, Jo'rayeva Komila</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QADRIYATLAR IFODASI VA ULARNING TARJIMA MUAMMOLARI	302-306
<i>Ostonova Ramziya</i> LEXIC-SEMANTIC FIELD OF CONSTRUCTION TERMINOLOGY	307-311
<i>Qarshiyeva Tamara, Nabiyeva Sharifa, Samadova Charos va G'aniyeva Inobat</i> AMERIKA VA O'ZBEK ADABIYOTI MISOLIDA «UYG'ONISH VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH» TAMOIYILLARINING QIYOSIY TAHLILI	312-316
<i>Sumbul Muxammedova</i> XORAZM DOSTONLARIDAGI AYRIM HIKMATLI JUMLALARNING SODDA GAP TAHLILI BO'YICHA IZOHI	317-322
<i>Abduqodirova Zebo Qodirovna</i> XXI ASR TILSHUNOSLIGIDA YANGI YO'NALISH SIFATIDA EKOLINGVISTIKA	323-331
<i>Murtozayeva Zarina Muxtor qizi</i> BADIY ADABIYOTLARDA KONSEPT VA KONSEPTASFERA FAOLLASHUVINING NAZARIY ASOSLARI	332-335
<i>Abiyatova Muslima Maratovna, Abdirasulov Bahodir</i> AUDIOVISUAL TRANSLATION: SUBTITLING AND DUBBING CHALLENGES	336-343
<i>Kayimova Mohinur Salokhiddin kizi, Bakiyev Faxriddin</i> COMPLEXITY OF CULTURE-SPECIFIC UNITS AND SEMANTIC AMBIGUITIES IN TRANSLATION	344-350
<i>Rasulova Nigora Kurbonovna</i> MASHRAB IJODIDA MULAMMA' ASARLAR TADQIQI	351-356

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Djumanioyozova Dilfuza, Matnazarova Muhayyo</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARINI HAL QILISHDA YURIDIK KLINIKANING AHAMIYATI	357-362
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Boburjon</i> KIBERHUJUMLAR NATIJASIDA SHAXSIY VA DAVLAT SIRLARIGA XAVF SOLISH	363-367

<i>Baymurotov G'ayrat Panjiyevich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUNCHILIK TASHABBUSI HUQUQINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI	368-376
<i>Esanova Shaxnoza</i> JINOYATGA TAYYORGARLIK KO'RISH VA SUIQASD QILGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKKA OID RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	377-383
<i>Abduvaliyev Murodillo</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUN BO'YICHA MEROS HUQUQINI TARTIBGA SOLISHNING XUSUSIYATLARI	384-388
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> TASVIRGA BO'LGAN HUQUQ: ANGLIYA VA NYU-YORK QONUNCHILIGI QIYOSIY TAHLILI	389-395
<i>Ismaylov Raxat</i> HUQUQNI SHARHLASH JARAYONINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI	396-402
<i>Nabiyev Muhridin</i> INSON HUQUQLARI BO'YICHA MILLIY INSTITUTLAR FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI	403-406
<i>Kabulov Xojabay, Dauletbaeva Aynur</i> SHAXS SHA'NI VA QADR-QIMMATINING HUQUQIY HIMOYASI VA UNI BUZGANLIK UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK ASOSLARI	407-412
<i>Utebaev Salamat, Kalbaeva Eldora</i> VOYAGA YETMAGAN YOKI MEHNATGA LAYOQATSIZ SHAXSLAR MODDIY TA'MINOTINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK	413-418
<i>Begatov Jasurbek Numonjanovich</i> MEHNATGA OID MUNOSABATLARDI KAMSITISH UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK MASALALARI	419-432
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	433-441
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Gayupova Saodat Xamidovna</i> INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA ZAMONAVIY TALABA SHAXSINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	442-446
<i>Akimova Jumaxan, Isakova Malika</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYANI O'QITISHDA STEAM TA'LIM TIZIMINING AHAMIYATI ...	447-452
<i>Абдуллаева Мавжуда Эргашевна</i> СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ПРОФИЛАКТИКЕ РАСПРОСТРАНЕННЫХ ДЕТСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ: МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ ПРОГНОСТИЧЕСКИХ КАРТ	453-460
<i>Mirkasimova Zilola Alisherovna</i> MULTIMEDIA – MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA BILINGVAL KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	461-464

<i>Xidirova Durдона Muxtorovna</i> SINERGETIK TA'LIM VA O'QUVCHI-QIZLARNI IJTIMOIIY-MADANIY MUNOSABATLARGA TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	465-469
<i>Yazdonov Ulug'bek, Rashidova Madina</i> YOSHLARDA KASBIY BILIM VA KO'NIKMANI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIIY KONSEPSIYALARDA ILGARI SURILAYOTGAN TA'LIMOTLAR	470-479
<i>Elmuratova Zamira</i> INTERACTIVE METHOD IN TEACHING ENGLISH	480-484
<i>Karimova Nilufar Ummatqul qizi</i> SOFT SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES: BASES OF IMPROVEMENT OF STUDENTS' INTERPERSONAL AND COGNITIVE SKILLS	485-490
<i>Adilov Shodiyor</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA DIZAYN FANLARINI INTEGRATSIYALASHDA "G'OYALARINING LOYIHALA" USULI	491-496
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> ПОНЯТИЕ «ДУХОВНЫЙ ГУМАНИЗМ» КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩЕЕ КАЧЕСТВО ГУМАННОГО ПЕДАГОГА	497-500
<i>Abdurazzaxov Abdurasul</i> SPORT-SOQ'LOMLASHTIRISH TURIZMI ASOSIDA TALABALARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	501-506
<i>Ergashev Tolif</i> O'QUVCHILARNING KARTOGRAFIK BILIMLARINI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIKA VA GEOGRAFIYA FANLARI INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH	507-515
<i>Gaziev Baxromjon</i> CHAVANDOZLARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK HARAKATLARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	516-523
<i>Madaminova Mavjuda Erkinovna</i> TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	524-529
<i>Kamalova Dilnavoz, Sattorova Aziza</i> FIZIKAVIIY MAYATNIK ORQALI OG'IRLIK KUCHI TEZLANISHINI ANIQLASHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	530-535
<i>Sobirova Saida Otabekovna</i> KASBGA YO'NALTIRISHNING ZAMONAVIIY MODELLARI	536-542
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Sotiboldiyev Amiriddin, Abdumutalibov Oyatillo</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA TASVIRIIY SAN'AT, ARHITEKTURA VA DIZAYN (TEXNIK VA SAN'AT) FANLARINI O'ZARO INTEGRATSIYALASH	543-546

Received: 16 May 2025

Accepted: 1 June 2025

Published: 15 June 2025

Article / Original Paper

LEGAL PROTECTION OF DIGNITY AND DIGNITY OF THE PERSON AND THE BASIS OF LEGAL LIABILITY FOR ITS VIOLATION

Kabulov Khojabay Aldashovich

Associate Professor of the Faculty of Law,

Candidate of Legal Sciences Karakalpak State University named after Berdakh,

Dauletbaeva Aynur Bakhramovna

2nd year student of the Faculty of Law of Karakalpak State

University named after Berdakh

Abstract. This article covers the legal protection of a person's honor and dignity and the grounds for liability for its violation. The grounds for the emergence of civil, administrative, and criminal liability for persons who have insulted the honor and dignity of a person are analyzed. The experience of foreign countries, in particular, Italy, Spain, France, and Germany, has also been thoroughly studied.

Keywords: honor, dignity, insult, humiliation, administrative responsibility, civil responsibility, criminal responsibility.

SHAXS SHA'NI VA QADR-QIMMATINING HUQUQIY HIMOYASI VA UNI BUZGANLIK UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK ASOSLARI

Kabulov Xojabay Aldashovich

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti yuridika fakulteti dotsenti,

yuridik fanlari kandidati

E-mail: xojabaykabulov7@gmail.com

Dauletbaeva Aynur Baxramovna

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

yuridik fakulteti 2-bosqich talabasi

E-mail: dawletbaevaaynur0@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada shaxsning sha'ni va qadr-qimmatining huquqiy himoyasi va uni buzganlik uchun javobgarlikning kelib chiqish asoslari yoritib berilgan. Shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini kamsitgan shaxslarga fuqarolik, ma'muriy va jinoiy javobgarliklarning kelib chiqish asoslari tahlil qilingan. Shuningdek, chet el davlatlari, xususan Italiya, Ispaniya, Fransiya va Germaniya kabi davlatlarning tajribalari chuqur o'rganilgan.

Kalit so'zlar: sha'n, qadr-qimmat, haqorat, tahqirlash, ma'muriy javobgarlik, fuqarolik javobgarlik, jinoiy javobgarlik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I6Y2025N66>

Shaxs sha'ni va qadr-qimmati – shaxsning ijtimoiy mavqeyi, uning jamiyatdagi o'rni, boshqalar bilan doimiy ijtimoiy aloqalariga va ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillarning biridir. Shuning uchun, shaxslarning sha'ni va qadr-qimmati, obro'sini hurmat qilinishi va huquqiy himoyasini ta'minlash davlatning ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Xususan, shaxsning sha'ni va qadr-qimmati himoyasining huquqiy kafolati milliy

qonunchiligimizda asosiy tamoyillardan biri sifatida mustahkamlangan. Birlashgan Millatlar Tashkilotining (BMT) Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 1-moddasida “Hamma odamlar o‘z qadr-qimmatini hamda huquqlarida erkin va teng bo‘lib tug‘iladilar. Ularga aql va vijdon ato qilingan, binobarin bir-birlariga nisbatan birodarlik ruhida munosabatda bo‘lishlari kerak.”-, deb ko‘rsatilgan bo‘lib, mazkur hujjat O‘zbekiston Respublikasi tomonidan ratifikatsiya etilgan.

Konstitutsiyamizning 31-moddasida esa “Har bir inson shaxsiy hayotining daxlsizligi, shaxsiy va oilaviy sirga ega bo‘lish, o‘z sha‘ni va qadr-qimmatini himoya qilish huquqiga ega.” deb belgilangan [1]. Bu esa shaxs qadr-qimmatini ta‘minlash davlat tomonidan muhofaza etilishini va konstitutsiyaviy normalarning xalqaro standartlarga mos ravishda takomillashtirilayotganligidan dalolat beradi.

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev 2023-yilning 19-sentyabr kuni Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 78-sessiyasidagi nutqida mamlakatimiz “Inson qadri va manfaatlari uchun” degan ezgu g‘oya asosida demokratiya va adolat tamoyillarini mustahkamlashga qaratilgan tub islohotlar yo‘lidan dadil ilgari borayotganini nufuzli minbardan turib qat‘iy ta‘kidlagan edilar [2].

Inson sha‘ni va qadr-qimmatini ta‘minlash bo‘yicha amalga oshirilayotgan qator chora-tadbirlarga qaramasdan, ijtimoiy hayotda uni buzish holatlari ham uchrab turadi. Shaxsning sha‘ni va qadr-qimmatini kamsitish va tahqirlash kabi harakatlarning ijtimoiy xavfliligi shundan iboratki, u bir vaqtning o‘zida jamiyatda o‘rnatilgan odob-axloq qoidalariga putur yetkazadi va qonun hujjatlarida mustahkamlangan talablarning buzilishiga olib keladi. Demokratik va huquqiy davlatda esa shaxslarning bunday huquqqa xilof harakatlari bir qancha huquqiy javobgarlikni keltirib chiqaradi. Masalan, shaxsni bunday kamsitish, tahqirlash aybdorlarni nafaqat fuqarolik, balki ma‘muriy va jinoiy javobgarlikka tortish uchun asos hisoblanadi.

Sha‘n – bu shaxsga nisbatan jamiyatning obyektiv fikri bo‘lib, shaxsning ijtimoiy bahosini anglatadi. Qadr-qimmat deganda – yuzaga kelgan jamiyatning obyektiv fikri asosida unga baho berilishi, jamiyatdagi o‘rni tushuniladi [3; 290.].

Fuqarolik Kodeksining 100-moddasiga asosan, shaxs o‘z sha‘ni va qadr-qimmatini yoki ishchanlik obro‘sigacha nafaqat shaxslar, balki ommaviy-axborot vositalari orqali putur yetkazilganda u o‘z huquqlarini himoya qilishni so‘rab sudga murojaat qilishi mumkin. Qaysi ommaviy-axborot vositasi orqali shaxsning sha‘ni va qadr-qimmatiga putur yetkazilgan bo‘lsa, aynan o‘sha ommaviy-axborot vositasida raddiya berilishi kerak. Shuningdek, shaxs bunday harakatlar oqibatida o‘ziga yetkazilgan zararlar va ma‘naviy ziyonning o‘rnini qoplashni talab qilishga haqlidir. Shuningdek, amaliyotda sud qarorlarining ijro etilmasligining oldini olish maqsadida, sudning hal qiluv qarorini bajarmaganligi uchun sud tomonidan jarima belgilanishi mumkin [4]. Aybdorga nisbatan qo‘llanilgan jarima uni o‘z majburiyatidan ozod etmaydi. Ko‘plab xorijiy davlatlarda bu masala turlicha tartibga solinadi. Masalan, Italiya davlatida og‘irlashtiruvchi holatlarni hisobga olmaganda, haqorat qilish 2016-yildan beri jinoyat hisoblanmaydi va fuqarolik huquqi bilan tartibga solinadi.

Shaxs sha‘ni va qadr-qimmatini kamsitilishi holatlari esa ma‘muriy javobgarlikni keltirib chiqaradi. Ya‘ni, O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi Kodeksning 41-moddasi “Haqorat qilish” deb nomlanib, haqorat qilish, ya‘ni shaxsning sha‘ni va qadr-qimmatini boshqa shaxslar tomonidan qasddan kamsitilishi ma‘muriy javobgarlikka sabab

bo'ladi va bunday harakatlarni amalga oshirgan shaxslarga bazaviy hisoblash miqdorining yigirma baravaridan qirq baravarigacha miqdorda jarima jazosi qo'llaniladi [5]. Insonning sha'ni va qadr-qimmatini kamsitish – bu insonni haqorat qilish, unga nisbatan hurmatsizlik qilish, uni jamiyatda obro'sizlantirishga urinish kabi harakatlarda o'z ifodasini topadi. Misol tariqasida rahbarning o'z xodimini hammaning oldida ochiqdan-ochiq yerga urishi, axloqsiz so'zlar aytishi, obro'sizlantirishi, yoxud o'qituvchining o'quvchisiga boshqalar oldida yomon so'zlar bilan haqorat qilishi kabilarni keltirishimiz mumkin.

Huquqshunos olim M.H.Rustambaev haqorat tushunchasiga quyidagicha ta'rif bergan, ya'ni, haqorat — bu jabrlanuvchi shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini, uning obro'sini yerga urilishi, shaxsning ma'naviy dunyosini boshqalarning nazarida oyoq osti qilinishi. Qo'shimcha sifatida shuni ta'kidlab o'tishimiz lozim, haqorat qilish jinoyati shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini tahqirlash orqali sodir etiladi. Tahqirlash deganda – shaxsga nisbatan salbiy baho bildirilishi tushuniladi va sha'nning tarkibi uchun bu baholarning yolg'on yoki rostligi ahamiyatsiz [6;162.].

Haqorat qilish, ya'ni shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini beodoblik bilan qasddan tahqirlash, agar bunday harakatlar shaxsga ma'muriy javobgarlik qo'llanilganidan keyin ham sodir etilsa jinoiy javobgarlikni keltirib chiqaradi. Aybdorga quyidagi jazolardan biri tayinlanadi:

- Jarima (bazaviy hisoblash miqdorining ikki yuz baravarigacha miqdorda)
- Majburiy jamoat ishlari (ikki yuz qirq soatgacha)
- Axloq tuzatish ishlari (bir yilgacha)

Mazkur jinoyatning subyekti 16 yoshga to'lgan, aqli raso, jismoniy shaxs bo'lib, u oldin bunday harakatlari uchun ma'muriy javobgarlikka tortilgan bo'lishi lozim. Jinoyat subyektiv tomondan faqat qasddan ya'ni to'g'ri qasd bilan sodir etiladi [7; 140.]. Bundan ko'rinib turibdiki, jinoyat ehtiyotsizlik oqibatida sodir etilishi mumkin emas. Chunki, aybdor shaxsning qadr-qimmatini tahqirlanayotganini biladi va uning huquqiy oqibatlariga ko'zi yetgan holda sodir etadi.

Ushbu moddaning ikkinchi qismida nashr qilib chiqarish yoxud ommaviy axborot vositalari orqali haqorat qilish og'irlashtiruvchi holat sifatida belgilangan. Nashr qilish yoki boshqa usulda ko'paytirilgan matnni tarqatish yoki ommaviy axborot vositalari orqali tarqatish deganda, shaxsning unga tegishli bo'lgan shaxsiy ma'lumotlarini har xil kitoblarda, gazeta va jurnallarda, yoki boshqacha usullarda, masalan radioda, televideniya, videoda, ijtimoiy tarmoqlarda namoyish etish orqali keng jamoatchilikka tarqatishni tushunish lozim.

Yuqorida keltirib o'tilgan harakatlar uchun, birinchi qism sanksiyalariga qaraganda ko'proq jazo muddati tayinlanadi. Chunki, mazkur harakatlar ijtimoiy jihatdan xavfli bo'lib, u shaxsga katta miqdorda ma'naviy ziyon yetkazishi mumkin. Sababi, ommaviy axborot vositalari yoki nashr etish usullari orqali haqorat qilinganda faqat bir shaxs emas, ko'plab shaxslar bu harakatlardan xabardor bo'ladi va bu jabrlanuvchi shaxsga ruhiy ziyon ham keltiradi.

140-moddasi 3-qismida quyidagi og'irlashtiruvchi holatlar nazarda tutilgan:

- ✓ Jabrlanuvchi shaxsning o'z xizmat yoki fuqarolik burchini bajarish munosabati bilan bog'liq holda haqorat qilish jinoyati sodir etilsa;
- ✓ Xavfli retsidivist tomonidan yoki tuhmat qilganligi uchun avval sudlanib chiqqan shaxs tomonidan sodir etilsa.

Xizmat vazifasini bajarish deganda, shaxsning har qanday korxonada, tashkilotda yoxud muassasada yuklatilgan xizmat vazifasini bajarayotgan har qanday faoliyatini tushunishimiz lozim. Fuqarolik burchini bajarish deganda, fuqaroning har qanday qonuniy faoliyatini, masalan o'ziga yuklatilgan jamoat ishlarini bajarishi, jamiyat yoki fuqarolarning manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan harakatlarni amalga oshirishi, ya'ni qoidabuzarliklarning oldini olishi, jinoiy harakat haqida xabar berishi, guvohlik berishi kabi harakatlarni tushunishimiz lozim.

Shaxs ilgari hukm etilgan jinoyatiga o'xshash bo'lgan jinoyatni sodir etgan bo'lsa, Jinoyat Kodeksida alohida ko'rsatilgan hollarda esa, Maxsus qismning boshqa moddalari bilan ham hukm qilingan shaxs qasddan yangi jinoyat sodir etsa xavfli retsidivist deb topiladi.

Shuningdek, Jinoyat Kodeksi 139-moddasida tuhmat haqida keltirilgan bo'lib, shaxs avval tuhmat jinoyati uchun javobgarlikka tortilganidan keyin haqorat qilish jinoyatini sodir etsa, 140-modda 3-qism "b" bandi bilan javobgarlikka tortiladi.

Mazkur moddaning uchinchi qismi "a" bandi uchun va "b" bandida nazarda tutilgan xavfli retsidivist deb topilgan shaxs tomonidan yoki ilgari tuhmat jinoyatini sodir etganligi uchun javobgarlikka tortilgan shaxs tomonidan sodir etilgan bo'lsa aybdorlarga bazaviy hisoblash miqdorining to'rt yuz baravaridan olti yuz baravarigacha bo'lgan miqdorda jarima yoki ikki yildan uch yilgacha axloq tuzatish ishlari yoxud bir yilgacha ozodlikni cheklash jazolari tayinlanishi mumkin.

Bir qator xorijiy davlatlarda ham haqorat qilish jinoyat hisoblanadi. Masalan Ispaniya Jinoyat Kodeksini ko'rib chiqadigan bo'lsak, 208-moddasi "Haqorat" deb nomlangan. Unga muvofiq, boshqa shaxsning sha'niga, qadr-qimmatiga tajovuz qiluvchi harakatlar, shuningdek, sha'ni va obro'siga putur yetkazuvchi har qanday qilmish haqorat deb hisoblanadi [8] va ijtimoiy xavflilik darajasiga qarab fuqarolik-huquqiy yoki jinoiy-huquqiy javobgarlikni keltirib chiqaradi. Mazkur harakatlarni jinoyat deb topishimiz uchun ushbu qilmish og'ir oqibatlariga olib kelishi lozim. Agarda hech qanday salbiy oqibatlariga olib kelmasa fuqarolik huquqi normalari bilan ko'rib chiqiladi. Haqorat jinoyat deb hisoblangan taqdirda, haqorat qilgan shaxsga jarima yoki qamoq jazosi tayinlanadi. Qilmish ko'pchilik oldida, ijtimoiy tarmoqlar yoxud ommaviy axborot vositalari orqali sodir etilgan bo'lsa og'irroq jazo choralari qo'llaniladi. Eng diqqatga sazovor jihati, jabrlanuvchining shikoyat arizasini berish uchun roziligi bo'lmasa, ish ko'rib chiqilmaydi. Aybdor shaxsga jazo tayinlanganda Ispaniyada-jarima yoxud qamoq jazosi, O'zbekiston Respublikasida esa Ispaniyaga qaraganda ko'proq jazo turlari qo'llaniladi. Masalan: jarima, majburiy jamoat ishlari, axloq tuzatish ishlari, ozodlikni cheklash kabi turlari tayinlanadi.

Shuningdek, Fransiyada ham haqorat qilish jinoyati mavjud bo'lib, lekin bu jinoyat Jinoyat Kodeksi bilan emas, 1881-yilda qabul qilingan Matbuot qonuni bilan tartibga solinadi. Ya'ni, haqorat qilish jinoyati haqidagi asosiy normativ-huquqiy hujjat Matbuot Qonuni hisoblanadi. Ushbu qonunning 29-moddasida jamoat oldida haqorat qilish jinoyati o'z ifodasini topgan bo'lib, qonunni buzgan shaxslarga ushbu moddada ko'rsatilgan jazolar tayinlanadi. Agarda bunday qilmish og'irlashtiruvchi holatlarda sodir etilsa, masalan davlat xizmatchi shaxslariga nisbatan amalga oshirilgan bo'lsa, jamoat tartibini buzgan hollarda Jinoyat Kodeksi 433-5-moddasi bilan kvalifikatsiya qilinadi [9]. Kodeksning 621-1-moddasi ham haqorat qilish jinoyatiga bag'ishlangan. Fransiya va O'zbekistonda haqorat qilish jinoyatlari tushunchasi bir

ma'noda qo'llanilsa ham, Fransiyada faqat og'irlashtiruvchi holatlardagina Jinoyat Kodeksi bilan tartibga solinadi.

Germaniya davlatida ham shaxs sha'ni va qadr-qimmatini haqorat qilish jinoiy qilmish hisoblanadi. Xususan, Germaniya Jinoyat kodeksining 185-moddasida (Beleidigung) haqorat qilish jinoyat sifatida belgilangan. Shaxs sha'ni va qadr-qimmatini haqorat qilganlik uchun — bir yilgacha ozodlikdan mahrum qilish yoki jarima jazosining biri tayinlanishi mumkin. Haqorat qilishning ommaviy ravishda, ya'ni yig'ilishda, kontent tarqatish tufayli yoki hujum usulida sodir etilishi jazoni og'irlashtiruvchi holat hisoblanib, aybdorlarga nisbatan ikki yilgacha qamoq jazosi yoki jarima jazosi qo'llaniladi [10]. Germaniya tajribasidan shuni ko'rish mumkinki, u O'zbekiston qonunchiligi bilan ko'plab o'xshashliklarga ega bo'lishi bilan birga ayrim farqli taraflarga ham egadir. Germaniyada shaxsni jinoiy javobgarlikka tortish uchun unga ilgari ma'muriy jazo qo'llanilgan bo'lishi shart emas. Shuningdek, haqorat qilish shaxsning nafaqat huquqlarini, balki ruhiy holatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy xavfli qilmishligidan kelib chiqib, uni sodir etgan shaxslarga qat'iy jazo choralari, xususan, ozodlikdan mahrum qilish jazosi tayinlanishi mumkinligi ham belgilangan.

Yuqorida keltirilgan davlatlarning tajribasini o'rganishimiz davomida, milliy qonunchiligimiz bilan o'xshashliklari va farqlarini ko'rib chiqishimiz tabiiy. Italiya, Ispaniya davlatlarida haqorat qilish harakatlari amalga oshirilganda og'ir oqibatlar yuzaga kelgan taqdirdagina jinoiy javobgarlik normalari qo'llaniladi. Agar bunday oqibatlar kelib chiqmasa fuqarolik huquqi qoidalarini bilan ko'rib chiqiladi va tartibga solinadi. Fransiya davlatida esa haqorat qilish Jinoyat Kodeksi bilan emas, alohida qonun ya'ni Matbuot Qonuni bilan ko'rib chiqiladi.

Yuqoridagilarga xulosa qilib shuni aytishimiz mumkin, inson huquq va erkinliklari, sha'ni va qadr-qimmatini eng oliy qadriyatdir va uni ta'minlash, muhofaza qilish davlat tomonidan amalga oshiriladi. Har doim shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini yuqori darajaga qo'yiladi va bu qoida faqat O'zbekiston Respublikasida emas, xalqaro miqyosdagi davlatlar tomonidan ham tan olinadi. Shaxsning sha'ni va qadr-qimmatiga putur yetkazish, uni kamsitish yoxud tahqirlash harakatlari sodir etilgan taqdirda fuqarolik, ma'muriy yoki jinoiy-huquqiy javobgarlikni keltirib chiqaradi. Xorijiy davlatlar bilan mazkur jinoyat tahlil qilish natijasidan haqorat qilish jinoyat hisoblanmasligi va fuqarolik huquqi normalari bilan tartibga solinishini ko'rishimiz mumkin. Shuni unutmasligimiz lozim, inson sha'ni va qadr-qimmatini hamma narsadan ustundir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 30.04.2023. <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. O'zbekiston Milliy axborot agentligi Axborot xizmati. <https://uza.uz/uz/posts/inson-qadri-manfaatlari-demokratiya-va-adolat-tamoyillari-ozbekiston-uchun-doimo-ustuvor 531855>
3. M.H.Rustambayev. "O'zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi kursi". Maxsus qism. III tom.Darslik. Toshkent. 2018. B.290.
4. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksi. 21.12.1995. <https://lex.uz/docs/-111189>
5. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. 41-modda. 22.09.1994. <https://lex.uz/docs/-97664>
6. M.H.Rustambayev. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga sharhlar. Maxsus qism. Toshkent."Adolat". 2016. B.162.

7. M.H.Rustambaev, F.Toxirov, A.K.Erkaxodjaev. Jinoyat huquqi. Maxsus qism. Oliy o'quv yurtlarining huquqshunoslik mutaxassisligi bo'yicha ta'lim olayotgan talabalar uchun. Toshkent. 2000. B.140.
8. Ispaniya Jinoyat Kodeksi. 208-moddasi. https://www.boe.es/biblioteca_juridica/publicacion.php?id=PUB-DP-2024-118
9. Fransiya Jinoyat Kodeksi. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/
10. Germaniya Jinoyat Kodeksi. <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).